

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 151/2016-29

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 3. mája 2017 v senáte zloženom z predsedu Petra Brňáka a sudcov Milana Lalíka a Marianny Mochnáčovej prerokoval sťažnosť [REDACTED], [REDACTED], a [REDACTED], [REDACTED], obaja zastúpení JUDr. Andreou Tkáčovou, advokátkou, Magurská 3, Košice, vo veci namietaného porušenia ich základných práv podľa čl. 20 ods. 1 a čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a práva podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Krajského súdu v Košiciach sp. zn. 4 Co 71/2013 z 25. februára 2015 a takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo [REDACTED] a [REDACTED] na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Krajského súdu v Košiciach sp. zn. 4 Co 71/2013 z 25. februára 2015 porušené boli.

2. Rozsudok Krajského súdu v Košiciach sp. zn. 4 Co 71/2013 z 25. februára 2015 z r u š u j e a v e c s a m u v r a c i a n a d ě a ľ š i e k o n a n i e .

3. [REDACTED] a [REDACTED] priznáva náhradu trov konania v sume 296,44 € (dvestodevät'desiatšesť eur a štyridsaťštyri centov), ktorú je Krajský súd v Košiciach p o v i n n ý zaplatiť na účet advokátky JUDr. Andrey Tkáčovej do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

4. Vo zvyšnej časti sťažnosti n e v y h o v u j e .

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Uznesením Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) č. k. I. ÚS 151/2016-11 z 9. marca 2016 bola na ďalšie konanie prijatá sťažnosť [REDACTED] a [REDACTED] (ďalej len „sťažovatelia“) vo veci namietaného porušenia ich základných práv podľa čl. 20 ods. 1 a čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a práva podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dodatkový protokol“) rozsudkom Krajského súdu v Košiciach sp. zn. 4 Co 71/2013 z 25. februára 2015 (ďalej len „krajský súd“ a „rozsudok krajského súdu“).

2. Z obsahu sťažnosti a pripojených príloh vyplynulo, že sťažovatelia boli v procesnom postavení žalovaných v 1. a 2. rade účastníkmi občianskeho súdneho konania, v ktorom sa žalobcovia v 1. až 3. rade ako dedičia po nebohom poručiťovi domáhali určenia, že nimi označené nehnuteľnosti patria do dedičstva po poručiťovi. Okresný súd Košice II rozsudkom sp. zn. 41 C 175/2010 z 28. novembra 2012 (ďalej len „okresný súd“ a „rozsudok okresného súdu“) rozhodol tak, že označené nehnuteľnosti (pozemky, stavba) patria do dedičstva po nebohom [REDACTED], [REDACTED]. Okresný súd rozsudok odôvodnil tým, že hoci poručiťeľ ešte 29. marca 2007 previedol kúpnu zmluvou vlastnícke právo k nehnuteľnostiam na P. L., následne na základe sledu kúpnych zmlúv (1. júna 2007 z P. L. na R. K., 30. júna 2008 z R. K. na P. R. a 14. novembra 2008 z P. R.

na sťažovateľov) bolo vlastnícke právo zapísané v katastri nehnuteľností v prospech sťažovateľov, avšak vzhľadom na vykonané dokazovanie (znalecký posudok, výsluchy znalca a svedkov) súd uzavrel, že porúčiteľ konal pri podpise kúpnej zmluvy z 29. marca 2007 v takej psychickej poruche, v dôsledku ktorej nebol na tento úkon spôsobilým. Podľa záverov konajúceho okresného súdu porúčiteľ pre podstatne oslabené a znížené vôľové vlastnosti (v dôsledku alkoholickéj demencie a porúch vedomia) nebol schopný predvídať následky svojho konania a bol presvedčený, že predáva ním vytvorené obrazy, v dôsledku čoho je kúpna zmluva z 29. marca 2007 absolútne neplatná. V situácii, keď P. L. vlastnícke právo k označeným nehnuteľnostiam z dôvodu absolútne neplatného právneho úkonu nenadobudol, nemohol potom toto právo účinne previesť na ďalšieho kupujúceho a na základe následne uzavretých kúpnych zmlúv vlastnícke právo k nim nemohlo byť prevedené ani na žalovaných. Na odvolanie sťažovateľov o veci rozhodoval krajský súd, ktorý rozsudkom napadnutým touto sťažnosťou rozsudok okresného súdu ako vecne správny potvrdil.

3. Sťažovatelia v sťažnosti predkladajú ústavnému súdu polemiku s právnymi závermi krajského súdu, pričom v podstatnom uviedli:

„Odvolací súd... nebral do úvahy tú skutočnosť, že súd prvého stupňa riešil otázku platnosti, resp. neplatnosti kúpnej zmluvy s poukazom na § 37 a 38 ods. 2 OSP a dospel k záveru, že žaloba je opodstatnená...“

Konanie súdu považujeme za odmietnutie spravodlivosti a máme za to, že súd odoprel žalobcovi (správne žalovaným, resp. sťažovateľom, pozn. ústavného súdu) jeho zákonné právo na spravodlivý proces, ktoré je garantované zákonom a to OSP a ústavou a dohovorom...“

Súd prvého stupňa počas celého konania nezistil, že P.L., R.K. a P.R. nie sú účastníkmi konania, hoci o ich právach a povinnostiach konal a rozhodol, keď určil, že prevody majetku medzi nimi... sú právne irelevantné, nakoľko vlastnícke právo k predmetným nehnuteľnostiam kupujúci P.L. z dôvodu absolútne neplatného právneho úkonu nenadobudol, a teda nemohol toto právo účinne previesť na ďalšieho kupujúceho.

Nakoľko bola zamietnutá určovacia žaloba vo veci určenia neplatnosti právneho úkonu proti P.L. a R.K. (na okresnom súde pod sp. zn. 45 C 114/2007, pozn. ústavného

súdu) t.j. kúpna zmluva medzi nebohým J.S. a P.L. je platná a účinná, namietane aktívnu a pasívnu legitimáciu navrhovateľov.

Takisto bola platne uzavretá aj kúpna zmluva medzi P.R. a sťažovateľmi. Sťažovatelia nadobudli spornú nehnuteľnosť v dobrej viere a od jej vlastníka, preto máme za to, že navrhovaný výrok rozsudku je nevykonateľný.

Pri rešpektovaní zásady ochrany dobrej viery a zásady ochrany slobodnej vôle treba vychádzať z predpokladu, že právne úkony sú platné. Rozhodnutie odvolacieho súdu zásadným spôsobom porušilo práva a oprávnené záujmy žalovaných ako dobromyselných nadobúdateľov a vlastníkov nehnuteľností... Odvolací súd sa vôbec nezoberal tým, aký dosah bude mať konanie žalobcov na žalovaných, ktorí na obstaranie prostriedkov na kúpu nehnuteľností uzavreli zmluvu o hypotekárnom úvere, úver splácajú, nehnuteľnosti významne zhodnotili investíciami a teraz rozhodnutím súdu sa dostali do patovej situácie...

Konanie súdu považujeme za odmietnutie spravodlivosti...“

4. V petite sťažnosti sťažovatelia navrhujú, aby ústavný súd vyslovil, že ich označené práva boli porušené rozsudkom krajského súdu, a zároveň žiadajú, aby ústavný súd tento rozsudok zrušil a vrátil vec krajskému súdu na ďalšie konanie a žiadajú priznať aj náhradu trov konania.

II.

5. Po prijatí sťažnosti na ďalšie konanie ústavný súd vyzval krajský súd, aby sa k prijatej sťažnosti vyjadril a oznámil, či trvá na ústnom pojednávaní pred ústavným súdom. Predseda krajského súdu vo vyjadrení doručenom ústavnému súdu 11. apríla 2016 v podstatnom uviedol:

«Krajský súd v dôvodoch rozsudku sa stotožnil s dôvodmi preskúmaného rozsudku a v podrobnostiach na ne odkázal.

Pri citácii § 460 Občianskeho zákonníka poukázal aj na právnu úpravu dedičského práva a ingerenciu štátu pri nadobúdaní dedičstva...

Vysvetlil aj svoju úvahu o tom, že vyhovením žalobe, t. j. určenie že právny predchodca žalobcov bol ku dňu smrti vlastníkom označených nehnuteľností, nie je určené,

kto je ich súčasným vlastníkom. V tomto smere poukázal na rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) sp. zn. 3Cdo 154/2010 a sp. zn. 3 Cdo 29/2010...

Závery odvolacieho súdu sú založené na vzácné zhodnej judikatúre Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pri rozhodovaní o určení, že nehnuteľnosti patria do dedičstva po poručiteľovi (napr. sp. zn. 2 Dco 45/2008, sp. zn. 2 Cdo 172/2006, sp. zn. 4 Cdo 247/2011).

Odôvodnenie napadnutého rozsudku krajského súdu obsahuje nielen podrobné vysvetlenie skutkových zistení a záverov, ku ktorým odvolací súd dospel, ale aj podrobné právne posúdenie veci.

Sťažnosť sťažovateľov si dovoľujeme označiť za neopodstatnenú.»

Predseda krajského súdu vo vyjadrení zároveň uviedol, že netrvá na tom, aby sa vo veci konalo ústne pojednávanie.

6. Sťažovatelia zastúpení advokátkou vo vyjadrení doručenom ústavnému súdu 29. marca 2016 uviedli, že súhlasia s tým, aby ústavný súd upustil od ústneho pojednávania v tejto veci.

7. Po rozhodnutí o prijatí sťažnosti na ďalšie konanie ústavný súd výzvami upovedomil o podanej sťažnosti aj [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] a [REDAKOVANÉ], ktorí boli v procesnom postavení žalobcov v 1. až 3. rade účastníkmi konania, ktoré bolo skončené napadnutým právoplatným rozsudkom krajského súdu. Upovedomené osoby sa k výzve ústavného súdu k prijatej sťažnosti do dňa konania senátu nevyjadrili.

8. Keďže účastníci konania oznámili, že netrvajú na ústnom pojednávaní, a ústavný súd dospel k záveru, že od ústneho pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci, boli splnené podmienky pre upustenie od ústneho pojednávania podľa § 30 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších

predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) a sťažnosť bola prejednaná a rozhodnutá na neverejnom zasadnutí senátu ústavného súdu.

9. Po podrobnom posúdení sťažnosti, rozsudku krajského súdu a vyjadrenia k sťažnosti dospel ústavný súd na neverejnom zasadnutí senátu k záveru, že sťažnosť sťažovateľov je dôvodná.

III.

10. Ústavný súd je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti (čl. 124 ústavy). Je teda garantom ústavnosti a súdnym orgánom, ktorý je povinný chrániť dodržiavanie a rešpektovanie ústavy všetkými orgánmi verejnej moci vrátane všeobecných súdov. Generálna interpretačná a realizačná klauzula ustanovuje, že výklad a uplatňovanie ústavných zákonov, zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov musí byť v súlade s ústavou (čl. 152 ods. 4 ústavy). Výklad každej právnej normy (právneho predpisu) musí byť konformný s ústavou ako základným zákonom štátu s najvyššou právnou silou. V prípade, že vec pripúšťa rôzny výklad, orgán aplikujúci právo je v konkrétnej veci povinný uprednostniť ústavne konformný výklad, čo platí aj pri interpretácii právnych noriem z oblasti občianskeho (vlastníckeho) práva.

11. Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah.

Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru má každý právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo o oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu.

Podľa čl. 20 ods. 1 ústavy každý má právo vlastniť majetok.

Podľa čl. 1 dodatkového protokolu každá fyzická alebo právnická osoba má právo pokojne užívať svoj majetok. Nikoho nemožno zbaviť jeho majetku s výnimkou verejného záujmu a za podmienok, ktoré ustanovuje zákon a všeobecné zásady medzinárodného práva.

12. Pokiaľ ide o medze zasahovania ústavného súdu do rozhodovacej činnosti všeobecných súdov, ústavný súd vo svojej judikatúre konštantne zdôrazňuje, že mu neprislúcha hodnotiť správnosť skutkových záverov či právneho posúdenia vecí všeobecnými súdmi, pretože nie je prieskumným súdom, nadriadeným súdom a ani ochrancom zákonosti. Súdna moc je v Slovenskej republike rozdelená medzi všeobecné súdy a ústavný súd, čo vyplýva aj z vnútornej štruktúry ústavy (siedma hlava má dva oddiely, kde prvý upravuje ústavné súdnictvo a druhý všeobecné súdnictvo). Pri uplatňovaní svojej právomoci nezávislého súdneho orgánu ochrany ústavnosti ústavný súd nemôže zastupovať všeobecné súdy, ktorým predovšetkým prislúcha interpretácia a aplikácia zákonov. Sú to teda všeobecné súdy, ktorým prislúcha chrániť princípy spravodlivého procesu na zákonnej úrovni. Úloha ústavného súdu pri rozhodovaní o sťažnosti pre porušenie základného práva na súdnu ochranu (práva na spravodlivé súdne konanie) rozhodnutím súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov interpretácie a aplikácie zákonných predpisov s ústavou alebo medzinárodnou zmluvou o ľudských právach a základných slobodách najmä v tom smere, či závery všeobecných súdov sú dostatočne

odôvodnené, či nie sú arbitrárne alebo svojvoľné s priamym dopadom na niektoré zo základných práv a slobôd (napr. I. ÚS 19/02, I. ÚS 27/04, I. ÚS 74/05).

13. Podstatnou sťažnostnou námietkou, ktorá bola určujúca pre prijatie sťažnosti na ďalšie konanie, bola argumentácia sťažovateľov, že nadobudli sporné nehnuteľnosti v dobrej viere od ich predchádzajúceho vlastníka. Rozsudok krajského súdu podľa ich názoru nerešpektuje zásadu ochrany dobrej viery a zásadu ochrany slobodnej vôle, zásadným spôsobom porušuje práva a oprávnené záujmy sťažovateľov ako dobromyselných nadobúdateľov a vlastníkov nehnuteľností. Krajský súd ako odvolací súd sa vôbec nezoberal tým, aký dosah bude mať konanie žalobcov na sťažovateľov, ktorí na obstaranie prostriedkov na kúpu nehnuteľností uzavreli zmluvu o úvere, úver splácajú a nehnuteľnosti zhodnotili investíciami.

14. Z dôvodu posúdenia ústavnej súladnosti napadnutého rozsudku krajského súdu sa ústavný súd oboznámil s jeho písomným odôvodnením a v podstatnom uviedol:

„Predmetom konania je žalobcami uplatnený nárok na určenie, že ich právny predchodca bol ku dňu smrti vlastníkom nimi označených nehnuteľností...

Z hľadiska posúdenia pasívnej legitímácie žalovaných v konaní o určenie vlastníctva (za aké treba považovať aj určenie, že nehnuteľnosti patria do dedičstva) sa za pasívne legitímované považujú osoby, ktoré sú v katastri nehnuteľností vedené ako spoluvlastníci. Takáto pasívna legitímácia je odlišná od posúdenej legitímácie v konaní o určenie neplatnosti zmluvy o prevode nehnuteľnosti. V situácii, keď žalobcovia neoznačili ako žalovaných P.L., R.K. a P.R., prvostupňový súd preto správne ako s účastníkmi konania nekonal s týmito osobami... Žalobcami požadované určenie sa totiž vzťahuje ku dňu smrti poručiteľa a okolnosti, ktoré nastali po tomto dni, nemôžu mať vplyv na preskúmané rozhodnutie súdu. Možno doplniť, že vyhovením žalobe na určenie, že právny predchodca bol ku dňu smrti vlastníkom nehnuteľností, nie je určené, kto je ich súčasným vlastníkom. Pokiaľ preto po smrti poručiteľa nastali právne skutočnosti, s ktorými právny poriadok spája vznik vlastníctva niekoho iného, v tomto konaní nemôžu mať právny význam (por. napr. uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 16. decembra 2010 sp. zn. 3 Cdo 154/2010, zo dňa 11. augusta 2011 sp. zn. 3 Cdo 29/2010). Z pohľadu koherencie

judikátornej praxe a regulatívnej idej spravodlivého rozhodovania odvolací súd považuje za potrebné upozorniť, že napadnutým rozsudkom nebolo deklarované, že žalobcovia sú vlastními označených nehnuteľností alebo že žalovaní ich vlastními nie sú. Žalobcovia na základe požadovaného určenia (ktorému bolo napadnutým rozsudkom vyhovené) môžu žiadať o prejednanie týchto nehnuteľností v dedičskom konaní po neb. [REDAKOVANÉ]. Právne hodnotenie vlastníckeho titulu žalovaných môže byť potom právne významné až v eventuálnom neskoršom konaní o určenie vlastníckeho práva ak, vzhľadom na (možný) následný duplicitný zápis v katastri nehnuteľností, bude medzi žalovanými a dedičmi neb. [REDAKOVANÉ], vedené.

Žalovaní nedôvodne namietali, že súd bol viazaný rozhodnutím okresného súdu v konaní o určenie neplatnosti kúpnej zmluvy vedenom pod sp. zn. 45 C 114/2007. Z obsahu spisu a z odôvodnenia preskúmaného rozsudku totiž nepochybne vyplýva, že súd žalobu o určenie neplatnosti kúpnej zmluvy v konaní sp. zn. 45C 114/2007 zamietol pre nedostatok naliehavého právneho záujmu žalobcov na požadovanom určení... bolo preto vylúčené, aby súd takýto návrh preskúmal aj po vecnej stránke...

Dôvodom vyhovenia žaloby bol záver okresného súdu, že právny predchodca žalobcov – nebohý J.S., bol v čase smrti výlučným vlastníkom nehnuteľností označených v petite žaloby, pretože kúpna zmluva, ktorú uzavrel dňa 29.3.2007 s P.L., je absolútne neplatná, keďže pri jej uzatváraní poručiťel konal v takej psychickej poruche, v dôsledku ktorej nebol na tento úkon spôsobilý, pretože mal podstatne oslabené a znížené vôľové vlastnosti a nebol schopný predvídať následky svojho konania...

Z odôvodnenia preskúmaného rozsudku nevyplýva jednostrannosť, ani taká aplikácia príslušných ustanovení všeobecne záväzných právnych predpisov, ktorá by bola popretím ich účelu, podstaty a zmyslu. Na tomto závere nemôže zmeniť nič ani zrejmá chyba v písaní, pokiaľ okresný súd v odôvodnení rozsudku poukazoval na ustanovenia § 37 a § 38 ods. 2 O. s. p., keďže vyčerpávajúco cituje všetky relevantné predpisy i ustanovenia § 37 a § 38 Občianskeho zákonníka...

Napadnuté rozhodnutie netrpí ani nedostatkom riadneho odôvodnenia... Súd prvého stupňa uviedol v odôvodnení rozsudku rozhodujúci skutkový stav, primeraným spôsobom opísal priebeh konania, stanoviská procesných strán, výsledky vykonaného dokazovania a citoval právne predpisy, ktoré aplikoval na prejednávaný prípad, a z ktorých vyvodil svoje

právne závery. Súd prvého stupňa primerane vysvetlil, z akých úvah vychádzal pri závere, že kúpna zmluva je absolútne neplatná a dostatočne sa vysporiadal s námietkami žalovaných...

Na základe uvedených skutočností odvolací súd napadnutý rozsudok súdu prvého stupňa v celom rozsahu potvrdil ako vecne správny.“

15. Rozhodujúca otázka ústavnoprávneho významu spočívala v posúdení rozsudku krajského súdu z hľadiska jeho nožnej kolízie s označenými právami s'ážovateľov, a to najmä z hľadiska možného dobromyseľného nadobudnutia vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam od nevlastníka. Skutočnosť, že prvotná kúpna zmluva, ktorou poručiť previedol vlastníctvo k nehnuteľnostiam na P. L. ešte 29. marca 2007, je absolútne neplatným právnym úkonom, pritom nie je sporná, skutkové zistenia všeobecných súdov sú v tomto smere jasné, zrozumiteľné a riadne odôvodnené, a rovnaké závery sa týkajú aj ich právneho posúdenia, čo napokon nerozporujú ani s'ážovatelia.

16. Krajský súd z uvedenej právne významnej skutočnosti vyvodil záver, že nehnuteľnosti patria do dedičstva po poručiťovi. S'ážovatelia tomuto záveru vytykajú absenciu ochrany nimi nadobudnutého vlastníctva nehnuteľností, tvrdia, že konali v dobrej viere (dobromyseľne) a rozsudok krajského súdu nezohľadňuje nespravodlivé dopady, ktoré v ich právnej sfére vyvolá.

17. Otázka nadobudnutia vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam od nevlastníka na základe dobrej viery nadobúdateľa dlhodobo rezonuje v právnej teórii aj právnej (súdnej) praxi, pričom ústavný súd konštatuje, že názory na túto otázku sa vyvíjali rôznym spôsobom tak v tunajšom právnom prostredí a rovnako napr. v Českej republike, kde platila obdobná právna úprava. Na jednej strane sa vyskytovali názory o nemožnosti nadobudnutia vlastníckeho práva od nevlastníka (m. m. I. ÚS 50/2010), na strane druhej sa objavovali aj názory, že súdy majú chrániť vlastnícke právo k nehnuteľnosti nadobudnutej od nevlastníka, a to na základe dobrej viery nadobúdateľov vychádzajúcej najmä (ale nielen) z katastrálnej evidencie, ako dôsledok aplikácie princípu právnej istoty a ochrany nadobudnutých práv

a majetku (m. m. nálezy Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. I. ÚS 2219/2012, IV. ÚS 402/15, III. ÚS 415/15).

18. Ústavný súd sa recentne vyjadril k tejto otázke v náleze sp. zn. I. ÚS 549/2015 zo 16. marca 2016, kde konštatoval:

«14. Aj keď Občiansky zákonník explicitne neupravuje všeobecný spôsob nadobudnutia vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam od nevlastníka iba na základe dobrej viery nadobúdateľa, s výnimkou vydržania nemožno bezvýnimočne tvrdiť – ako to konštatovali všeobecné súdy – že samotná absencia vlastníckeho práva prevodcu (*dominum auctoris*) povedie automaticky k neplatnosti zmluvy o prevode vlastníckeho práva. V tomto smere musí dôjsť aj k určitému posunu v doterajšej judikatúre ústavného súdu v riešení otázky „*nemo plus iuris*“ (I. US 50/2010) o nove interpretačne závery či vývoj sociálnej reality najmä v zmysle zásadnej ochrany tej osoby, ktorá robila právny úkon s dôverou v určitý – jej druhou stranou prezentovaný skutkový stav. Navyše, ak bol potvrdený údajmi z verejnej štátom vedenej evidencie a najmä, keď ho potom aprobuje aj príslušný organ verejnej moci [kataster nehnuteľnosti, súd a pod.].

15. Princíp dobrej viery chrániaci účastníkov súkromnoprávných vzťahov je jedným z kľúčových prejavov princípu právnej istoty odvíjajúceho sa od princípu právneho štátu. Nadobúdateľovi vlastníckeho práva, pokiaľ toto právo nadobudol v dobrej viere, musí byť poskytovaná široká ochrana, pretože v opačnom prípade by si nikdy nemohol byť istým svojim vlastníctvom, čo by bolo v rozpore s poňatím materiálneho právneho štátu (porovnaj aj R 14/2009). Otázkou dobrej viery takého nadobúdateľa vlastníckeho práva sa tak všeobecné súdy musia vždy riadne zaoberať pri jeho spochybňovaní treťou osobou.

16. Ústavný súd z hľadiska poskytnutia ústavnoprávnej ochrany musí tak postaviť na rovnakú úroveň vlastnícke právo pôvodného vlastníka a nadobudnutie vlastníckeho práva k nehnuteľnosti novým nadobúdateľom na základe jeho dobrej viery. Tým sa dostávajú do vzájomnej kolízie obidve ústavné hodnoty – princíp ochrany dobrej viery ďalšieho nadobúdateľa (princíp dobrej viery, dôvery v akty štátu a právnej istoty v demokratickom právnom štáte) a princíp ochrany vlastníckeho práva pôvodného vlastníka (princíp *nemo plus iuris ad alium transfere potest quam ipse habet*, t. j. nikto nemôže previesť na iného viac práv, než koľko sám ma). Pokiaľ však nemožno zachovať maximum z obidvoch základných práv, treba prihliadnuť na princíp všeobecnej spravodlivosti, keď je nutné

zvažovať všeobecné súvislosti tohto typu kolízie základných práv, ako aj individuálne okolnosti konkrétneho rozhodovaného prípadu. Vyššie riziko ma niešť nedbalý vlastník než nadobúdateľ v dobrej viere, pretože tento nie je schopný sa nijako dozvedieť o tom, ako vec opustila vlastníkovu sféru a dostala sa na list vlastníctva prevodcu po zákonom určenom správnom (katastrálnom) konaní.

17. K rovnakým záverom došla aj naša predvojnová judikatúra či neskoršia jurisprudencia (rozhodnutie č. 10750 – „pocitivé nadobudnutie nahrádza len nedostatok vlastníctva predchodcu, nie však ostatné podmienky platnej zmluvy..“, či rozhodnutie č. 9836 alebo Luby, Š. Nadobudnutie vlastníctva od nevlastníka. Výber z diela a myšlienok. Bratislava : Iura edition, 1998, s. 449), ako aj zahraničná právna úprava (napr. čl. 1153 talianskeho Codice civile, maďarský občiansky zákonník, 5. Kniha, 2. časť, titul V, kapitola IX, čl. 5:39, alebo komentár k čl. 169 civilného kódexu Poľskej republiky, C. H. Beck 2014, s. 366, či k § 367 rakúskeho občianskeho práva, Springer Verlag, 2010 Wien, s. 133, alebo Tégl, P.: Niektoré teoretické problémy nadobúdania od neoprávneného, Právní rozhledy č. 10/2009, s. 344, či „Spôsob, akým vec opustila sféru vplyvu vlastníka, ako kritérium dôležité pre ochranu nadobúdateľa pri nadobúdaní od neoprávneného“, Právní rozhledy č. 4/2016, s. 120n. a pod), preto ústavný súd nevidí dôvod sa k nim opäť neprihlásiť a prevziať ich tak, že ak sťažovateľ pri nadobudnutí nehnuteľnosti evidovaných v katastri nehnuteľnosti konal v dobrej viere v konštitutívny akt štátu, mal by požívať ústavnú ochranu.

18. Obdobnou problematikou sa zaoberal aj Ústavný súd Českej republiky (napr. III. ÚS 415/15 op.) a v ostatnom náleze sp. zn. III. ÚS 247/14 z 28. januára 2016 zhrnul svoju doterajšiu judikatúru s jasným záverom o originárnom spôsobe nadobudnutia vlastníckeho práva dobromyseľným nadobúdateľom, ktorému treba poskytnúť ústavnoprávnu ochranu, ak odvodzoval svoje vlastnícke právo k nehnuteľnostiam evidovaným v katastri nehnuteľnosti od právneho úkonu, ktorý by bol neskôr posúdený hoci aj absolútne neplatným. Nevyhnutným predpokladom pre tento orginárny spôsob nadobudnutia vlastníckeho práva je dobra viera nadobúdateľa, ktorú sú všeobecné súdy povinne dôsledne posúdiť s ohľadom na individuálne okolnosti každého prípadu. Potom už zistenie, že osoba bola v dobrej viere, zakladá poskytnutie ochrany jej vlastníckemu právu. Ústavný súd sa domnieva, že toto pravidlo možno použiť aj pre riešenie skutkovo

podobných prípadov na území Slovenska, lebo nám dáva rozumný zmysel na usporiadanie celej matérie, pri rovnakom právnom základe (č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v platnom znení).»

19. Uprednostnenie princípu právnej istoty dobromyseľných nadobúdateľov pred ochranou vlastníckeho práva pôvodných vlastníkov sa zjavne pod vplyvom uvedených judikatórnych záverov postupne prejavuje aj v rozhodovacej činnosti všeobecných súdov. Ako príklad možno uviesť rozsudok Krajského súdu v Trnave sp. zn. 24 Co 811/2014 z 18. novembra 2015, ktorý bol ako ústavne konformný posúdený aj ústavným súdom v uznesení sp. zn. I. ÚS 489/2016 zo 17. augusta 2016. V uvedenej veci bolo predmetom konania určenie vlastníctva k nehnuteľnostiam v prospech pôvodných vlastníkov, ktorí uzavreli absolútne neplatnú zmluvu o zabezpečovacom prevode vlastníckeho práva k nehnuteľnosti. Všeobecné súdy však žalobu právoplatne zamietli, keď poskytli ochranu dobromyseľným nadobúdateľom, do ktorých vlastníctva sa nehnuteľnosti dostali na základe sledu prevodných zmlúv, a to po dôslednom posúdení ich dobrej viery na základe konkrétnych skutkových zistení.

20. Pokiaľ ide o ústavnoprávne posúdenie sťažnosti sťažovateľov, ústavný súd síce vidí rozdiel medzi konaním o určenie vlastníctva a konaním o určenie, že nehnuteľnosti patria do dedičstva po poručiteľovi, v oboch prípadoch však ide o obdobné určovacie žaloby, v ktorých podľa názoru ústavného súdu musia byť uvedené princípy ochrany dobrej viery dobromyseľného nadobúdateľa chránené rovnakým spôsobom. Inak povedané, úvahy krajského súdu podporené staršími judikatórnymi závermi najvyššieho súdu (sp. zn. 3 Cdo 154/2010, sp. zn. 3 Cdo 29/2010) vo svetle preferovaného princípu ochrany dobrej viery dobromyseľného nadobúdateľa neobstoja. Ak má totiž mať určovacia žaloba okrem iného aj preventívny charakter (má predchádzať ďalším sporom), nemožno vidieť rozumný dôvod na to, aby sa otázka dobrej viery nadobúdateľa, ktorý je evidovaný v katastri nehnuteľností ako vlastník, neskúmala v konaní o určenie, že nehnuteľnosti patria do dedičstva po poručiteľovi, a aby všeobecné súdy v podstate umelo predlžovali stav právnej neistoty a nútili strany do podávania ďalších (zbytočných) žalôb, v ktorých by sa táto otázka následne riešila. Navyše, aj rozhodnutie o takomto určení musí deklarovať

existenciu právneho vzťahu ku dňu vyhlásenia rozhodnutia podľa § 154 ods. 1 OSP (teraz § 217 ods. 1 CSP). Pokiaľ taký právny vzťah už neexistuje, nemôže mať ani návrh na určenie, že veci patria do dedičstva po zomrelom poručiteľovi, úspech.

21. Presne takýto prístup však možno vytykať v napadnutom rozsudku krajského súdu. Tento totiž zjavne nepredstavuje „konečnú stanicu“ v spore o vlastníctvo k predmetným nehnuteľnostiam, keďže tieto následne majú byť prejednané v dedičskom konaní, a podľa úvah krajského súdu právne hodnotenie vlastníckeho titulu sťažovateľov môže byť relevantné až v eventuálnom neskoršom konaní o určenie vlastníckeho práva.

22. Ústavný súd však konštatuje, že takéto úvahy okrem zjavného predlžovania stavu právnej neistoty sťažovateľov, ako aj právnych nástupcov poručiteľa, ktoré sú spojené s „rozmnožovaním sporov“, nekorešponujú s princípmi materiálneho právneho štátu, v ktorom je ústavnou právomocou a zároveň povinnosťou súdov občianskoprávne spory rozhodovať (čl. 142 ods. 1 ústavy), a nie presúvať ich rozhodnutie na ďalšie eventuálne spory.

23. Ústavný súd preto nevidí žiaden rozumný dôvod, prečo by sa otázka dobrej viery sťažovateľov, ktorí tvrdia, že nadobudli predmetné nehnuteľnosti dobromyseľne, nemohla (nemala) skúmať v konaní o určenie, že nehnuteľnosti patria do dedičstva po poručiteľovi, a to cez splnenie procesnej podmienky, ktorou je naliehavý právny záujem na určení. Uvedené platí zvlášť za situácie, že sťažovatelia tento argument v konaní efektívne uplatnili.

24. V napadnutom rozsudku krajského súdu však absentuje akékoľvek vyváženie kolidujúcich práv žalobcov ako právnych nástupcov pôvodného vlastníka (poručiteľa) a sťažovateľov, ktorí o sebe tvrdia, že sú dobromyseľnými nadobúdateľmi, ktorým má byť poskytnutá súdna ochrana ich vlastníckeho práva. Ústavný súd preto zotrývajúc na názoroch uvedených v náleze sp. zn. I. ÚS 549/2015 vyslovil porušenie základného práva sťažovateľov na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. Ústavou predpokladaným dôsledkom vyhovenia sťažnosti je zrušenie napadnutého rozhodnutia. Ústavný súd preto druhým výrokom tohto

nálezu zrušil rozsudok krajského súdu a vrátil mu vec na ďalšie konanie [čl. 127 ods. 2 ústavy, § 56 ods. 3 písm. b) zákona o ústavnom súde], v ktorom tento opätovne rozhodne o odvolaní sťažovateľov. V ďalšom konaní bude krajský súd viazaný vysloveným právnym názorom ústavného súdu (§ 56 ods. 6 zákona o ústavnom súde) a jeho povinnosťou bude ústavne konformným spôsobom vysporiadať sa s možným nadobudnutím vlastníckeho práva k predmetným nehnuteľnostiam sťažovateľmi na základe ich dobrej viery. Ústavnému súdu totiž pre nedostatok právomoci neprislúcha zaujať konečné stanovisko k nastoleným právnym otázkam súvisiacim s predmetom súdnej ochrany, ktoré síce spočívajú v rovine podústavného práva, nepochybne však majú aj ústavnoprávne súvislosti.

25. V časti namietajúcej porušenie práv podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a čl. 1 dodatkového protokolu nebolo sťažnosti vyhovené, pretože vec bude opätovne riešiť krajský súd, ktorý posúdi opodstatnenosť ochrany vlastníckeho práva sťažovateľov v prebiehajúcom spore podľa už uvedených zásad a princípov vzťahujúcich sa aj na predmetný spor. Ústavný súd pripomína, že jeho kompetencia overovať súlad rozhodnutia všeobecného sudu s ústavou je obmedzená a že nie je jeho úlohou tieto súdy nahradzovať v takej otázke, akou je skúmanie dobrej viery nadobúdateľov nehnuteľností, o ktorých má v prvom rade rozhodovať všeobecný súd.

26. Ústavný súd však nepredpisuje, k akým zisteniam ma krajský súd po vrátení veci na ďalšie konanie dospieť po náležitom preskúmaní dobrej viery sťažovateľov, súc viazaný právnym názorom vysloveným v tomto náleze, len ho zaväzuje, že dobrú vieru sťažovateľov skúmať musí a rovnako na ňu musí aj pri meritórnom rozhodnutí prihliadnuť (m. m. I. ÚS 549/2015).

IV.

27. Ústavný súd napokon rozhodol aj o náhrade trov konania sťažovateľov. S poukazom na § 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde a vyhlášku Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb im bola priznaná náhrada trov konania pred ústavným súdom

v sume 296,44 € (2 úkony právnej pomoci po 139,83 €, t. j. prevzatie a príprava zastúpenia, sťažnosť na ústavný súd, 2 x paušálna náhrada hotových výdavkov po 8,39 €), ktorú je krajský súd povinný zaplatiť na účet advokátky JUDr. Andrey Tkáčovej do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 3. mája 2017